

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА – БЕОГРАД

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовано Комисију:

Комисију је именовало Наставно-научно веће Филолошког факултета на седници од 27.04.2016. године.

2. Састав Комисије:

Ментор: др Немања Радуловић, ванредни професор, Филолошки факултет Универзитета у Београду

Ужа научна област: Српска књижевност

Датум избора у звање: 13.10.2015.

др Љиљана Марковић, редовни професор, Филолошки факултет Универзитета у Београду

Ужа научна област: Јапанологија

Датум избора у звање: 15.08.2009.

др Симонида Рајчевић, доцент, Факултет ликовних уметности Универзитета уметности у Београду

Ужа научна област: сликарство

Датум избора у звање: 25.02.2013.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља, презиме	Никола, Јован, Пешић
Датум и место рођења	17.05.1973.
Наслов магистарске тезе	Однос форме и значења у мом раду
Датум и место одбране маг. тезе	20. 06. 2002. Факултет ликовних уметности Београд
Научна област из које је стечено академско звање магистра наука	ликовне уметности (сликарство)

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Окултура у поезији Марине Абрамовић

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ и

VII ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Докторска теза Николе Пешића има 280 компјутерски штампаних страница а подељена је на следеће делове: Увод (1-4), Западни езотеризам, њу ејџ и окултура (5-44), Марина Абрамовић: живот и уметност (45-51), Литература о Марини Абрамовић (52-65), Политички и „контра(о)културни“ контекст 70-их у СФРЈ (66-102), Окултура и уметност Марине Абрамовић (103-237) и Закључак (238-241). Библиографија обухвата 342 библиографске јединице (књиге, чланци, интернет извори, интервјуи и видео записи).

У **Уводу** кандидат наглашава формирање студија езотеризма као засебног поља проучавања, које је суштински интердисциплинарно, али и издвојено као посебна целина унутар новијих кретања у европској хуманистици. Ове студије укључују проучаваоце из области религиологије, антропологије, културологије, социологије, историје, књижевности, историје уметности, те се и однос савремене уметности и езотеризма појавио као тема којој се посветило више проучавалаца. Кандидат истиче да је присуство езотеризма и у српској култури и у опусу Марине Абрамовић, у смислу проучавања извора и утицаја, још увек остало недовољно истражено, те даје кратак преглед оних која то помињу (студија Гордана Ђурђевића). Кандидат се опредељује за културолошки приступ, уз истраживање извора, а не за, на пример, методе ликовне критике или историје уметности, тим пре што Абрамовићева, нарочито у својим последњим фазама, припада не само домену уметности већ и и светској езотеричној култури. Што се организације грађе и рада тиче, Пешић се определио за комбиновање хронолошког и тематског приступа.

Поглавље **Западни езотеризам, њу ејџ, окултура** посвећено је дефинисању основних појмова који ће се користити у раду а приступ је хронолошки, проистекао из приказа историје дисциплине. Ослањајући се на радове В. Ханеграфа, кандидат приказује како се проучавање езотеризма институционализовало унутар академског света. Потом даје приказ идеја проистеклих из кружока Еранос, за које је карактеристично спајање проучавања са вером у ресакрализацију света. Детаљније се приказују идеје К.Г.Јунга, овде сагледане као наслеђе немачког романтизма као и Мирче Елијадеа, где се кандидат нарочито ослања на тезу М. Сеџвика о утицају традиционализма (Генон, Евола) на Елијадеа. Детаљније је приказано историјско истраживање Френсис Јејтс које је, упркос неким грешкама, утицало да се езотеризам (на примеру ренесансног херметизма) не посматра као архаични сурвивал или психолошко-социолошка девијација, већ као саставни део европске културе, укључујући историју науке. Студије Антоана Февра (од седамдесетих) означене су (према Ханеграфу) као посебна парадигма. Пешић представља Февров рад хронолошки, од фазе где је био под утицајем „религионизма“ и традиционализма, па до окретања више историјско-емпиријском приступу. Из Феврове синтетичке студије из друге фазе његовог рада издвојено је шест тачака типолошког одређења западног езотеризма. Идеје Артура Верслуиса представљене су као део критике Февра. Највише пажње је посвећено Ваутеру Ханеграфу, од ког почиње нова парадигма у проучавању. Његове захтевне студије Пешић систематизује у три групе према приступу: типолошки приступ, теза о „великом полемичком наративу“ и о „одбаченом знању“. Како је Ханеграф аутор кључне синтетичке студије о њу ејџу (1996) кандидат приказује Ханеграфово дефинисање појмова њу ејџ, езотеризам и окултизам, на које ће се највише и ослањати у раду. Езотеризам је узет као специфичност западне културе, која се може одредити унутар културне историје (а не као универзални феномен), а окултизам као

његов новији огранак (дакле као термин подређен ширем појму езотеризма). И окултизам модерне и њу ејд разумљиви су, према овој тези, на фону секуларизације и „рашчаравања света“ (Вебер). На крају се даје приказ тезе Кокуа фон Штукрада, засноване на постструктурализму, о „езотеричном дискурсу“ (уместо езотеризма). Детаљно је приказан и појам „окултура“ Кристофера Патрица, који овим неологизмом жели да каже како окултизам није скривен већ је постао део популарне културе. Пешић приказује Патрицове тезе, полемику око њих а нарочито утицај на проучавање уметности. Највећи део кандидатове тезе биће заснован управо на тези Ханеграфа о њу ејду као секуларизованом езотеризму и Патрицовом појму окултуре.

Поглавље 2. даје хронолошки преглед рада М. Абрамовић (београдски период 1970-1976, рад са Улајем 1976-1988, самостални период афирмације 1988-2002, самостални период консолидације, од 2002, до данас). У поглављу 3. из обимне литературе о М. Абрамовић издвојени су радови који се баве езотеричним мотивима у њеном раду и класификовани као проезотерични, феминистички и биографски. Кандидат издваја нарочито изворе који су уочени, указује која ће запажања проширити а која су подложна критици, првенствено због некритичког приихватања биографских и поетичких изјава саме уметнице. **Четврто поглавље** приказује укратко културну ситуацију у Србији и Југославији за време комунизма са питањима културне политике, цензуре, култа личности, дисидентства, а посебна се пажња посвећује контракултури, која се јављала у форми хипи покрета и „нове левице“. Кандидат показује да не само што је езотеризам био присутан у комунистичкој Југославији, већ није био ни ограничен на затворене кругове. Присутан у популарној култури („окултура“), не разликујући се превише у томе од савремених појава на Западу, езотеризам је био и инспирација неоавангардних група које су деловале седамдесетих (новосадска неоавангарда, група ОХО, група Код), што критика или није уочила или је идеолошки потискивала као „ирационалност“. Дају се и библиографски подаци о присуству езотеричних књига у издаваштву. **Пето** и најобимније поглавље даје преглед езотеричних мотива у стваралаштву Абрамовићеве. Перформанс *Томас Лине* у чијем језгру стоји симбол звезде тумачен је често као поигравање главним мотивом комунистичке иконографије. Пешић се приклања другом тумачењу које у звезди види окултни пентаграм. Детаљним поређењима и прецизним хронолошким подацима показује како је тек знатно касније звезди уметница, а за њом и критика, приписала значење петокраке. Облик звезде, међутим, указује на пентаграм ком Пешић проналази изворе не само у класичним делима модерног окултизма (Елифас Леви), већ и у онима која су могла бити ближа Марини Абрамовић као непосредни извори, првенствено код Живорада Михајловића Славинског, кључне личности српске окултне сцене седамдесетих година, па и касније. Преокрет од окултног симбола ка комунистичком, Пешић објашњава намером уметнице да почетком деведесетих година употреби имагинаријум комунистичког и балканског порекла за представљање западној публици. Непрепознавање окултног порекла код тадашњих критичара занимљиво је и културолошки, као слепа мрља за одбачено знање. Кандидат приказује потом окретање Марине Абрамовић древним и „егзотичним“ културама: аборицинској, тибетанској, кинеској. Детаљно су приказани уметнички пројекти у које су укључени елементи ових традиција, начин на који их је М. Абрамовић представљала у поетолошким и аутобиографским изјавама и рецепција у критици. Потом се дају подаци којима се показује често фикционална природа ових изјава и, још важније, показује како неки важни елементи ових уметничких подухвата потичу из савремене окултуре, углавном оног њеног дела обележеног њу ејдом (будистичка

медитација али кроз западну рецепцију, концепт енергије, суштински романтичарски концепт „природног“ и „изворног“ духа далеких народа, идеализовани Исток, нарочито Индија). У трећем делу даје се приказ окретања Марине Абрамовић темама исцељивања и еко-духовности, те стварању „метода Абрамовић“. Употреба кристала, идеја wellbeing-а, исцељивање, холизам, легитимизација научним вокабуларом и техникама („енергетска одећа“, „генератор“), „сакрализација психологије“, као одлике њу ејца, постају још изразитији а институционализују се стварањем Института Абрамовић и промовисањем посебног метода названог по уметници (чијој медијској пропуларности доприноси присуство поп звезде као што је Леди Гага). У систем се сада укључује и „егзотична“ јужноамеричка „духовност“ (узето као емски термин и аутопоетички термин уметнице), нови религијски покрет синкретичког карактера „Долина свитања“. У **Закључку** кандидат резимира своје резултате те примећује да се Марина Абрамовић инспирисала савременим езотеризмом у његовом секуларизованом виду, онако како је постао део популарне културе, али и да је у новијим фазама рада постала и сама део окултуре те да је и сама њен творац.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мр Николе Пешића је савесно урађен рад, заснован на темељном познавању извора (радови Марине Абрамовић, интервјуи, укључујући и интервју са њеним братом Велимиром, који је и сам један од пионира њу ејца у Србији), литературе о њој као и добром познавању савременог проучавања езотеризма.

(1) Кандидат је пружио нов угао гледања на уметност М. Абрамовић. Пешић је одлучио да остави по страни критичко питање вредновања, као и методе историје уметности, те се фокусирао на везу са езотеризмом, као делом западне културе, нарочито са оним аспектом езотеризма који је карактеристичан за савремено доба, следећи ту дефиниције Ваутера Ханеграфа (њу ејц *sensu lato*). Детаљно су истражени извори и културни контекст тако да се опус Марине Абрамовић указује у новом светлу, као великим делом инспирисан савременим езотеризмом, али и као саставни део саме езотеричне сцене, нарочито у њеним новијим фазама. Тако је поред утврђивања извора и контекста, кандидат пружио и интерпретацију која опус М. Абрамовић сагледава кроз нови концепт „окултуре“, где утицаји иду у оба правца, од окултуре ка уметници и од ње ка сцени на чије обликовање утиче.

(2) Кандидат је пружио неке нове закључке који су везани за историју националне културе, али и кретања на светској културној сцени, чији је део Марина Абрамовић постала. Указано је да је српска и југословенска авангардна и контракултурна сцена инспирацију црпила и из езотеричних извора, што се у тумачењима и читањима великим делом превиђало. Овај превид као да потврђује тезу В. Ханеграфа о езотеризму као „одбаченом знању“ унутар хуманистике ког се истраживачи клоне, јер је у несагласју са просветитељством. Никола Пешић је, држећи се емпиријског и културноисторијског приступа и истраживања извора а избегавајући идеолошки приступ, показао да је у периоду седамдесетих година езотеризам (у својој популаризованој форми) био не само присутнији него што би се чинило према канонској историји културе, него и да је утицао на уметност. Мада су границе

међу уметностима у неоавангарди флуидне, са становишта историје књижевности треба истаћи да је обратио пажњу на књижевно стваралаштво појединих аутора (Б. и М. Мандић. нпр. као и на поезију саме М. Абрамовић).

(3) Рад има и теоријски допринос. Кандидат се упустио у културолошку анализу тема које су у хуманистици дуго биле занемарене или анализирани из сасвим уских, па и идеолошких углова, а чије је истраживање у српској науци још увек у зачетку. Треба зато истаћи да је кандидат успешно заобишао било проезотерични било антиезотерични став, који се често могу срести у литератури, те се фокусирао на истраживање хронологије, извора и културне историје. Термини „езотеризам“, „окултизам“, „њу ејц“ често се у домаћој литератури користе недовољно прецизно, преузимају се из старе литературе, популарне или чак ненаучне (езотеричне) или им се приступа популарно-просветитељски. Никола Пешић је сасвим у току са савременим интердисциплинарним проучавањима езотеризма, новијим дефиницијама и полемикама које се око њих воде, тако да јасно дефинисање ових појмова и њихова доследна употреба, уз веома прецизан и јасан језик целог рада, доприносе будућој терминологији сродних истраживања у српској хуманистици. Вредност рада превазилази пуку дивулгацију и лежи управо у самој теми: у примени новог термина „окултура“ на опус једне уметнице и на српску културу. Кроз концепт К. Патрица кандидат је дошао до закључака везаних и за поетику М. Абрамовић и културолошке процесе у ширем контексту.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. „Окултура у духовној кухињи Марине Абрамовић“, *Philologia mediana* 8 (2016).(приложена потврда да је рад прихваћен за штампу)

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидат је резултате свог истраживања протумачио на релевантан и убедљив начин, донео је нове податке везане за стваралаштво Марине Абрамовић и културну историју и понудио ново тумачење овако представљених података, кроз релевантне и савремене теоријске поступке, тако да на плану истраживања података и њихове интерпретације рад представља допринос хуманистици.

IX ПРЕДЛОГ

С обзиром на то да је у питању опсежно и детаљно истраживање чији су резултати вредни за културолошка истраживања, са задовољством препоручујемо Већу да овај рад прихвати као докторску дисертацију, а кандидата позове на усмену одбрану пред овом комисијом.

Комисија:

др Љиљана Марковић, редовни професор

др Немања Радуловић, ванредни професор (ментор).

др Симонида Рајчевић, доцент